

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΥΚΟΥΛΛΟΝ<sup>1</sup>  
ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

**Κεφ. 1** (Lindskog, παρὰ Teubner) ἦν γὰρ οὐκ ἐπὶ τὴν χρεῖαν μόνην ἐμμελῆς αὐτοῦ (sc. τοῦ Λευκόλλου) καὶ πρόχειρος ὁ λόγος, καθάπερ ὁ τῶν ἄλλων τὴν μὲν ἀγορὰν

θύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διαστρόβει (TGF<sup>2</sup>, σ. 914N),

γενόμενος δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐκτὸς ἄνθος, ἀμουσίᾳ τεθνηκώς<sup>2</sup>, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμμελῆ ταύτην καὶ λεγομένην ἑλευθέριον ἐπὶ τῷ καλῷ προσεποιεῖτο παιδείαν ἔτι καὶ μειράκιον ὦν.

Ἡ λ. βολαῖος παραδίδεται μόνον ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀδήλου τραγικοῦ ποιητοῦ. Δοθέντος δ', ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν σφύζονται συμφραζόμενα καὶ ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως δὲν εἶναι, ὡς ἔδει, σαφής, ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς, ὡς καὶ ὁλοκλήρου, ὡς εἰκός, τοῦ στίχου παρέχει πολλὰς δυσχερείας. Ὅπωςδήποτε, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ στίχος οὗτος παραδίδεται παρὰ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ ἄλλαχού ἐν Ἡθ. 554F (Sieveking), χάριν δὲ ὑποβοηθήσεως τῆς δυσχεροῦς ἐρμηνείας παρατίθεται τὸ σχετικὸν χωρίον ἐνταῦθα: «ἔχεται γὰρ ἕκαστος ἀδικήσας τῇ δίκῃ καὶ τὸ γλυκὺ τῆς ἀδικίας ὥσπερ δέλεαρ εὐθύς ἐξεδήκοκε, τὸ δὲ συνειδὸς ἐγκείμενον ἔχων καὶ ἀποτινάσσων (Tr. adesp. 391)

ἢ θύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διαστροβεῖ<sup>3</sup> ».

ἢ γὰρ ἱταμότης ἐκείνη καὶ τὸ θρασὺ τῆς κακίας ἄχρη τῶν ἀδικημάτων

1. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου Ρωμαίου φέρεται καὶ ὡς Λεύκολλος, οὕτω δ' ἀναγινώσκεται ἐν τῇ τελευταίᾳ παρὰ Teubner ἐκδόσει τῶν Βίων Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου. Ἡμεῖς γράφομεν Λούκουλλος, ἀκολουθοῦντες τοῖς κρατήσασιν παρ' ἡμῖν.

2. Ἀξιοσημεῖωτον τὸ ἐνταῦθα ἀναγινωσκόμενον διαστροβεῖ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἡμέτερῳ χωρίῳ διαστρόβει. Ἀλλὰ τοῦτο, ὡς πιστεύομεν, δὲν δεικνύει, κατ' οὐσίαν παράδοσιν διαφόρου τύπου. Καὶ ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐνταῦθα, ὁ στίχος δὲν ἐπιφέρεται ἀπλῶς, εἰς στήριξιν γνώμης τινός, ἀλλ', ὅπως συμβαίνει συνήθως παρὰ Πλουτάρχῳ, συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ κειμένου. Καὶ ἐνταῦθα μὲν τὸ ὅλον χωρίον ἀπαιτεῖ ἐνεστῶτα, ἐκεῖ δὲ παρατατικόν. Διὸ καὶ προσηρμόσθη ὁ χρόνος τοῦ ρήματος ἐν τῷ ἀδεσπότη στίχῳ.

ἰσχυρόν ἐστι καὶ πρόχειρον, εἴτα τοῦ πάθους ὥσπερ πνεύματος ὑπολείποντος ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν ὑποπίπτει τοῖς φόβοις καὶ ταῖς δεισιδαιμονίαις.»

Δύο εἶναι αἱ παρὰ τοῖς νεωτέροις κρατοῦσαι ἐρμηνεῖαι τῆς λ. βολαῖος.

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ τοῦ ὁρμητικοῦ, αὕτη δὲ δύναται πῶς νὰ ὑποτεθῇ ὅτι νοεῖται, ἥδη παρ' Εὐσταθίῳ, ὅστις, πραγματευόμενος περὶ τῶν σημασιῶν τοῦ βάλλω, ἐπάγεται : «τὸ βέλος. καὶ ἡ βολίς. καὶ ἡ βολή, ἡ ἐπιτυχὴς δη\*λαδὴ καὶ εὐστοχος... ἐκ τῆς βολῆς δὲ καὶ ὁ βολαῖος θύννος»<sup>1</sup>. Ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη προκαλεῖ πολλοὺς ἐνδοιασμούς, καθόσον δὲν συνάπτεται, ὥς καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων θὰ καταστῇ φανερόν, μεθ' ὅσης θὰ ἀνεμένετο πληρότητος πρὸς τὸ νόημα τοῦ ὅλου χωρίου. Ἐπὶ πλέον, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ θύννος ἦτο γνωστὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὡς ἐξόχως ὁρμητικὸς ἰχθύς, τοῦτο δὲ διδασκόμεθα καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τοῦ ἁρμοδιωτάτου ἐν προκειμένῳ Ὀππιανοῦ (Ἀλιευτ. Α', 181) θύννοι μὲν θύννοντες, ἐν ἰχθύσιν ἐξοχοὶ δρμήν<sup>2</sup>. Κατὰ ταῦτα δέ, γενομένης δεκτῆς τοιαύτης ἐρμηνείας ἐνταῦθα, θὰ πρέπη ἐπίσης νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ ἀρχαῖος τραγικὸς ἔγραφε περὶ τοῦ θύννου τὸ βολαῖος κατὰ πλεοναστικὴν μᾶλλον χρῆσιν εἰς δήλωσιν αὐτονοήτου καὶ παρ' ἀρχαίοις ἰδιότητος τοῦ ἰχθύος. Πλεοναστικαὶ χρήσεις δὲν ἐλλείπουσι βεβαίως καὶ ἐν στίχοις τῶν ἀρίστων ποιητῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δεδικαιολογημέναι<sup>3</sup>, ἀλλ' ἐμβάλλει εἰς σκέψεις ἢ ἀποψις ὅτι τοιοῦτον στίχον, ὅστις βεβαίως δὲν θὰ ἀνεγνωρίζετο κοινῇ ὡς ὁ μᾶλλον, οὕτως εἰπεῖν, ζηλωτός, παρέθηκε δις ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγγραφεὺς τοσοῦτο, ὡς ὁ Πλούταρχος, γνωστὸς διὰ τὴν ἀρχαιομάθειαν<sup>4</sup>, ἀλλὰ καὶ ἐν τινι τοῦλάχιστον μέτρῳ διὰ τὴν κριτικὴν ἐπί-

1. Εὐσταθίου, Παρεκβολ. Ὀμ., 1404, 50 κ.ἑξ. Σημειωτέον ὅτι τοιαύτη παραγωγή καὶ ἐρμηνεία γίνεται δεκτὴ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott, (v. ἐκδ.), ἐν λ.

2. Περαιτέρω περὶ τούτου εἰδήσεις, οὐχὶ πάντως ἀναιρούσας τὰ ἀνωτέρω, ἔχομεν ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (Ζ', 302B), καὶ δὴ καὶ τοῦ καθ' ὃν οὗτος ἀντλεῖ Ἀριστοτέλους (Ζφ. Ἰστ. 602a25) οἱ δὲ θύννοι καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν· ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι ιηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια οἶονεὶ σκολήκιον, τὸν καλούμενον οἰστρον... τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφίνος καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπύπτουσι. Οὕτω δὲ φαίνεται δεχόμενος τὰ πράγματα καὶ ἐμβριθῆς τῶν ἐλληνικῶν ἰχθύων μελετητής, χαρακτηρίζων ἐν νεωτάτῳ ἔργῳ αὐτοῦ τὸν θύννον ὡς «swift and powerful» (βλ. D'Arcy Wentworth Thompson, A Glossary of Greek Fishes, Λονδῖνον, 1947, σ. 81).

3. Περὶ τούτων συνοπτικῶς βλ. E. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 703 κ.ἑξ., ἐνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

4. Ὡς χαρακτηριστικῶς ἐγράφη παρὰ τοῦ J. W. H. Atkins (Literary Criticism in Antiquity, τόμ. Β', Λονδῖνον, ἀνατύπ., 1952, σ. 326), «his writings indeed form a storehouse of quotations and anecdotes, referring indifferently to poetry or painting, sculpture or music». Εἰδικώτερον δὲ πολλοὶ εἶναι οἱ ἐν τοῖς πλουταρχείοις ἔργοις παρεμβαλλόμενοι στίχοι τραγικῶν ποιητῶν, ὡς βλέπει τις ἐν A. Nauck, TGF<sup>2</sup>, Λειψία, 1926, σ. 996 κ.ἑξ. (Index fontium).

δοσιν<sup>1</sup>. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ εἰδικώτερον ἐν τῇ ποιήσει τὸ ὑπολογίσιμον εἶναι τὸ περιεχόμενον, οὐχὶ δὲ ἡ ἔκφρασις<sup>2</sup>, ἀλλ' ἐν τῷ στίχῳ τοῦ πλουταρχείου χωρίου τὸ δεύτερον μᾶλλον ἢ τὸ πρῶτον ὥθησεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην, τὸν συγγραφέα εἰς τὴν ἐνταῦθα παρὰθεσιν αὐτοῦ.

Ἡ δευτέρα σημασία εἶναι ἡ τοῦ βεβλημένου, τετρωμένου, οἱ οὕτω δ' ἐρμηνεύοντες τὴν λέξιν πρέπει νὰ ἀνάγωσιν αὐτὴν εἰς τὴν λ. βολή ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πληγῆ προδήλως, τῇ ἤδη παρ' Ὀμήρῳ παραδεδομένη. Οὕτως, ὁ Κοραῆς ἀποδίδει τὸν νοῦν τοῦ στίχου : «διετάραιτε τὴν ἀγοράν, ὥσπερ θύννος τριαίνῃ βεβλημένος τὴν θάλατταν»<sup>3</sup>. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ σημασία αὕτη, καίτοι δὲν μνημονεύεται, συνήθως, ἐν νεωτέροις λεξικοῖς<sup>4</sup>, γίνεται δεκτὴ παρ' ἱκανῶν, ἐν οἷς ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς, καὶ δὴ καὶ νεωτέρων ἔτι ἐρμηνευτῶν, ὡς τοῦ Perrin, ἀποδίδοντας τὴν λ. βολαῖος ἐνταῦθα διὰ τοῦ «smitten». Τοιαύτην, ἐπίσης, ἐρμηνείαν φαίνεται δεχόμενος καὶ ὁ Rohlenz ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἐν ᾧ ὁ ἡμέτερος στίχος, ἔργῳ τοῦ Πλουτάρχου, περὶ τούτου δὲ πλείονα θὰ λεχθῶσι κατωτέρω. Ἐτυμολογικῶς, ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν παρέχει δυσχερείας. Εἶναι, ἔξ ἄλλου, βέβαιον ὅτι εἰς τῶν πολλῶν παρ' ἀρχαίοις τρόπων ἀλιείας τῶν θύννων ἦτο καὶ ὁ καθ' ὃν ἐπλήσσοντο οὗτοι δι' ὀξέος ὀργάνου, οἶον τριαίνης κττ.<sup>5</sup>. Ὅτι δὲ ὁ τρόπος οὗτος ἦτο ἱκανῶς διαδεδομένος συνάγομεν ἔξ ἐρμηνεύματος τοῦ Ἑσυχίου (Schmidt) : «θύνναζοντες· κεντοῦντες. τοὺς γὰρ μεγάλους θύννους τοῖς τριόδουσι ἐλάμβανον».

Ὅμως, ὑπάρχουσιν ἄλλαι δυσχερεῖαι, πολλαὶ τῶν ὁποίων εἶναι, καθ' ἡμᾶς, δυσυπέρβλητοι. Οὕτως, γενομένης δεκτῆς τῆς ἐρμηνείας ταύτης, τὸ «αὔρος» καὶ τὸ «ἀμουσία τεθνηκῶς» τοῦ ἡμετέρου χωρίου φαίνονται ὅλως ἀπρόσφορα, ὁμοίως δὲ τὰ περὶ δελέατος ἐν τῷ ἑτέρῳ χωρίῳ. Ἐπὶ τούτοις,

1. Ὡς γνωστόν, ὁ Πλουτάρχος, ἐκτὸς τῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ πολυαριθμῶν βραχειῶν κρίσεων, ἔγραψε καὶ αὐτοτελῶς κριτικὰ τινὰ δοκίμια, ὧν σπουδαιότερον τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ποίησιν : *Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν* (βλ. ἰδίᾳ τὴν μακρὰν περικοπὴν τοῦ μνημονευθέντος ἔργου τοῦ J. W. H. Atkins, τόμ. Β', σ. 308 κ.ἑξ.). Χαρακτηριστικὰ δὲ πῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι καὶ ἄλλα καὶ τὰ ἀναγινωσκόμενα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεῖ ἐν Ἡθ. 514c ἦτιον γὰρ ἀηδὲς ἔσται τὸ λάλον ἐν τῷ φιλόλογῳ πλεονάζον, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ «ἀδολέσχου», τοῦ φλυαροῦ, ὅστις «εἰς τὰς ἐσώλους καὶ πολυπατήτους κύκλῳ περιῶν εἰσελαύνει ῥαυφιδίας τὸν λόγον».

2. Βλ. J. W. H. Atkins, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 314.

3. Βλ. Ἀδ. Κοραῆ, Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, μέρ. Γ', Παρίσιοι, 1811, σ. 395.

4. Οὐδ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου παρατίθεται τοιαύτη περὶ τῆς λέξεως σημασία.

5. Πλείονα περὶ τούτου βλ. ἐν D'Arcy Wentworth Thompson, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 86.

οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις, ἐκτὸς ἴσως μόνον τῆς λ. ἀποτινάσσων, ὑποδηλοῦν ἔστω ὅτι γράφων ταῦτα ὁ Πλούταρχος εἶχεν ἐν νῶ περὶ τῆς λ. βολαῖος τὴν σημασίαν τοῦ τετρωμένου. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀποτινάσσων προέρχεται ἐκ διορθώσεως τοῦ Rohlenz ἀντὶ τοῦ παραδιδομένου ἀποτίνων, γενομένης κατ' ἀσθενῆ μᾶλλον, καθ' ἡμᾶς, ἀναλογίαν πρὸς ἄλλο πλουτάρχειον χωρίον<sup>1</sup>, ἐξ ὧν δὲ θὰ λεχθῶσι κατωτέρω θὰ δειχθῇ, ὡς ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν εἶναι ἀπαραίτητος.

Κατὰ ταῦτα, οὐδετέρα τῶν ἀνωτέρω δύο ἐρμηνειῶν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄνευ ἐνδοιασμῶν δεκτὴ.

Ἄλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Β', σ. 313, ἐν λ. βολαῖος) φέρεται οἶονεὶ παρερριμένη, ἄνευ δηλονότι ἐπεξηγήσεως ἢ αἰτιολογίας, καὶ ἄλλη τις σημασία, ἢ τοῦ «irretitus», ἥτις ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχῃ τύχει τῆς προσηκούσης προσοχῆς<sup>2</sup>. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ στηρίξωμεν τὴν ἡμελημένην ἐρμηνείαν ταύτην δεικνύοντες ὅτι αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐχὶ ἀφυέστερον ἔχουσα τῶν ἄλλων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ.

Ἐν πρώτοις, τὸ βολαῖος δύναται νὰ ἀναχθῇ οὐχὶ εἰς τὸ βολή, ἀλλ' εἰς τὸ βόλος, ὡς τὸ δρομαῖος εἰς τὸ δρόμος<sup>3</sup> κ.ἄλλ., ταῦτα δὲ παρήχθησαν κατὰ τὰ ἐκ τῶν πρωτοκλίτων εἰς -α ἐπίθετα<sup>4</sup>. Ἡ δὲ λ. βόλος, ἥτις δύναται νὰ ἔχῃ καὶ γενικωτέρας σημασίας, φέρεται παρὰ Σουΐδα (ἐν λ. βολίς, Adler) ὡς : «τὸ βαλλόμενον εἰς ἄγραν ἰχθύων», ἢ τοιαύτη δὲ σημασία πιστοῦται ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ζῳ. Ἰστ. 600α8) φασὶ δὲ καὶ πολλάκις τριβομένου τοῦ βυθοῦ ἀλίσκεσθαι πλείους ἐν τῷ αὐτῷ βόλῳ τὸ δεύτερον ἢ τὸ πρῶτον, ὁμοίως δὲ παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ζῳ. Ἰδ. Η', 3) δελφίνων τινῶν... βόλῳ περιπεσόντων<sup>5</sup>.

1. Ἴδου τί περὶ τούτου λέγεται ἐν τῷ app. crit., ad loc. : «ἀποτινάσσων (sc. ut thunnus iaculum inhaerens) Ρο. (cf. 414, 22)». Ἴδου καὶ τὸ χωρίον : Ἡθ. 556Α πῶς ἂν ἐκβᾶσα τῆς μνήμης τῶν ἀδικημάτων καὶ τὸ συνειδὸς ἐξ ἑαυτῆς ἐκβαλοῦσα καὶ καθαρὰ γενομένη βίον ἄλλον ἐξ ἀρχῆς βιώσειεν (sc. ἡ ψυχὴ).

2. Καὶ ἡμεῖς εἶδομεν αὐτήν, ὅτε εἶχομεν σχεδὸν συμπληρώσει τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ παρόντος μελετήματος.

3. Βλ. Buck-Petersen, A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives, Σικάγον, Ἰλλινόις, σ. 45, ἐνθα (σ. 44) καὶ ἡ κυρία βιβλιογραφία εἰδικῶς περὶ τῶν εἰς -αιος ὀνομάτων, περὶ ὧν πολὺς ἔχει γίνεαι λόγος.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Ἀκαδ. Ἀναγνώσματα, Ἀθῆναι, τόμ. Β', 1931, σ. 373.

5. Διάφορός πως, εἰ καὶ περὶ ἰχθύων ὡσαύτως, εἶναι ἡ σημασία τοῦ βόλος ἐν Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου, ἐνθα, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, μνημονεύεται «πλήθος ἐν στενῷ νεῶν (sc. Περσικῶν)» καὶ λέγεται ὅτι «αἱ ἑλληνικαὶ νῆες... κύκλῳ πέριξ ἔθεινον», ἐπιφέρεται δὲ (στ. 424 κ.ἐξ., Mazon, παρὰ Budé)

τοὶ δ' ὥστε θύνους ἢ τιν' ἰχθύων βόλον  
ἀγαῖσι κοπῶν θραύμασιν τ' ἐρειπίων  
ἔπαιον, ἐρράχιζον.

Βόλος ἐνταῦθα, κατὰ γλῶσσημα, εἶναι «ἄγρα», ἥτοι οἱ ἐν τῷ βαλλομένῳ δικτύῳ

Εἰδικώτερον νῦν περὶ τῶν θύννων. Ἡ ἀλιεία τῶν ἰχθύων τούτων διεξήγετο κατὰ πολλοὺς τρόπους<sup>1</sup>. Τὰς ἀρίστας δὲ περὶ τούτου εἰδήσεις ἔχομεν ἐκ τοῦ Ὀππιανοῦ, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ Φιλοστράτου, παρ' ᾧ (Εἰκ. Α', 13) παραδίδεται : «*ἰδέαι μὲν οὖν, καθ' ἃς ἀλίσκονται, μυρίαι*», ἐπιφέρεται δὲ ὅτι «*καὶ μικρὸν ἤρκεσε δίκτυον*». Τοιοῦτο δέ, μικρὸν σχετικῶς δίκτυον πρὸς ἀλιείαν θύννων μνημονεύεται ἐν τινι χρησμῷ παρ' Ἡροδότῳ (Α', 62) καὶ ὀνομάζεται βόλος :

«*Ἐρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,  
θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.*»<sup>2</sup>.

Κατὰ ταῦτα, θύννος βολαῖος εἶναι ὁ ἐν βόλῳ, μικρῷ σχετικῶς δικτύῳ ἐλλημμένος. Τὴν σημασίαν ταύτην δυνατὸν νὰ εἶχεν ὁ Πλούταρχος ἐν νῷ, παρενείρων τὸν ἀδέσποτον τραγικὸν στίχον ἐν τῷ κειμένῳ αὐτοῦ.

Ἐν πρώτοις, καὶ κατὰ τὰς διαπιστώσεις τῶν ἀρχαίων ἡ νοημοσύνη καὶ τοῦ ἰχθύος τούτου εἶναι λίαν ταπεινή. Κατὰ τὸν Ὀππιανόν ('Αλιευτ. Γ', 576) ἀφροσύνη καὶ σκόμβρον ἔλεν καὶ πίονα θύννον, τοῦτο δέ, καθόσον (αὐτόθ., 597)

τοῖς γὰρ ὁμοίος ἕμερος ἄτης  
ἐμπίπτει δολίοιο λίνου λαγόνεσσι μιγῆναι.

Σχετικὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Λουκιανοῦ (Ζ. Τραγ. 25) *θυνηὼδες τὸ ἐνθύμημα*. Ὅμοιά πῶς φαίνεται δεχόμενος καὶ ὁ Πλούταρχος, πραγματευόμενος περὶ τῆς ἀλιείας ἰχθύων, ἐν οἷς καὶ τοῦ θύννου ('Ηθ. 966B) τὸ γὰρ ἀγεννὲς καὶ ἀμήχανον δλως καὶ ἀπάνουργον αὐτῶν αἰσχρὸν καὶ ἄζηλον καὶ ἀνελεύθερον τὴν ἄγραν πεποίηκε. Πρὸς τούτοις, ὁ ἰχθύς οὗτος ἔθεωρεῖτο, ὥς ἐλέγχθη ἀνωτέρω, ὀρμητικὸς καὶ παρ' ἀρχαίοις.

Τοιοῦτος ὢν ὁ θύννος παραβάλλεται ἐνταῦθα πρὸς τὸν «*ἐπὶ τὴν χρεῖαν*

συλλαμβανόμενοι ἰχθύες. Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτον ὅτι ἡ λέξις φέρεται ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεῖ, τῷ Πλούταρχῳ, ἐν λίαν χαρακτηριστικῷ χωρίῳ (Σόλ. 4) *Κῶων γάρ, ὡς φασι, καταγόντων σαγήνην καὶ ξένων ἐκ Μιλήτου πριαμένων τὸν βόλον οὕτω φανερόν ὄντα, χρυσοῦς ἐφάνη τρίπους ἑλκόμενος*. Βραχέα περὶ τῶν πάλαι καὶ νῦν σημασιῶν τῆς λ. βόλος βλ. ἐν Γ. Ν. Χατζιδάκι, Γόλος - Βόλος, Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ., τόμ. Ζ', 1930, σ. 232.

1. Βλ. D'Arcy Wentworth Thompson, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 84, ἐκεῖ δὲ μνημονεύονται καὶ «*nets of various sorts and sizes*». Χρήσιμον περὶ τούτων εἶναι τὸ εἰδικὸν ἔργον τοῦ P. Rhode, De Captura Thynnorum, Λειψία, 1890, ὅπερ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

2. Τὸ μέγα δίκτυον, ὅπερ σύρεται περὶ ἀγέλην θύννων ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ θυνησκοποῦ, λέγεται ἀπλῶς δίκτυον, ἢ δι' αὐτοῦ δὲ ἀλιεία περιγράφεται λεπτομερῶς παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ζῳ. Ἰδ. ΙΕ', 5). Περὶ τούτων βλ. κ. D'Arcy Wentworth Thompson, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 85.

μόνην ἐμμελῆ καὶ πρόχειρον λόγον τῶν ἄλλων». Ὡς δὲ ὁ ἰχθύς οὗτος διεγείρει τὴν θάλασσαν, καίπερ βολαῖος, ἐν σχετικῶς μικρῷ δηλονότι δικτύῳ εἰλημμένος, οὕτω καὶ ὁ «λόγος τῶν ἄλλων» διεγείρει τὴν ἀγοράν, τὴν μικρὰν δηλονότι καὶ περικλειστον περιοχὴν «τῆς χρείας μόνης». Περαιτέρω δέ, ὥς ὁ θύννος, εὐρισκόμενος ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, («αὔτος»), ἀποθνήσκει, προδήλως ἐξ ἀσφυξίας, οὕτω καὶ ὁ «λόγος» οὗτος, «γενόμενος ἐκτὸς τῆς ἀγορᾶς», οἶονεὶ ἀποστερηθεὶς τοῦ ζωογονοῦντος αὐτὸν ὕδατος, ἀποθνήσκει «ἀμουσίᾳ». Πρὸς τὸν «λόγον» τοῦτον ἀντιτίθεται περαιτέρω ἡ «ἐμμελὴς καὶ λεγομένη ἐλευθέριος ἐπὶ τῷ καλῷ παιδείᾳ», ἣν, ἐπίσης, κατεῖχεν ὁ Λούκουλλος. Ἴσως δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐπιθέτου ἐλευθέριος ὑποδηλοῦται πως ἀντίθεσις πρὸς τὴν περιορισμένην ἐν τῇ ἀγορᾷ δραῖσιν. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἐρμηνεία αὕτη τῆς λ. βολαῖος συνάπτεται καλῶς πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐκ τοῦ Λουκούλλου χωρίον.

Τὰ πράγματα, ἐν τούτοις, παρέχονται ἥτιον σαφῶς ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἐν ᾧ πάλιν ὁ τραγικὸς στίχος, ἀνωτέρω δὲ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου. Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν ἀποκλείεται πρὸς τὸν βόλον, κατὰ τὴν ἀνωτέρω σημασίαν, νὰ παραβάλληται, ἐνταῦθα, ἡ «δίκη», ἡ «ἐκαστος ἀδικήσας ἔχεται», περιέχεται δηλονότι, περιβάλλεται, τὸ δὲ «συνειδὸς» ἐκάστου «ἐγκείμενον» ἐν τῷ «βόλῳ» καὶ «ἀποτίνον» διακινεῖται, ὥς «θύννος βολαῖος» διεγείρει τὸ πέλαγος. Εἶναι δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ ἐπιφερόμενα ἐπιρρωννύουσι μᾶλλον τὴν σημασίαν ταύτην, συντελοῦντα εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς εἰκόνης. Οὕτως, τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ «πάθους ὥσπερ πνεύματος ὑπολείποντος» δύναται νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸ ἐν τῷ ἀνασυρομένῳ δικτύῳ συνεχῶς ἐλαττούμενον ὕδωρ, δι' οὗ ἀναπνέει ὁ θύννος, ἐξ ἄλλου δὲ «οἱ φόβοι καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι», εἰς αἷς «ἡ ἰταμότης ἐκείνη καὶ τὸ θρασὺ τῆς κακίας ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν ὑποπίπτει», δύνανται νὰ ἀναφέρονται εἰς τὸ δίκτυον, ἐν ᾧ ὁ συνεχῶς ἐξαντλούμενος θύννος εὐρίσκει τελικῶς τὸν θάνατον, ὅταν τοῦτο ὅλως ἀνασυρθῇ εἰς τὴν ξηράν. Ἐνῷ δὲ οὐδεμία καὶ τῶν ἐπιφερομένων λέξις ἄγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἐν τῇ λ. βολαῖος κεῖται ἡ σημασία τοῦ τετρωμένου, οἱ χαρακτηρισμοὶ «ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν» ἀποκλείουσι ταύτην. Ἄν δὲ ἡ ἀναπτυχθεῖσα ἐρμηνεία ἔχῃ καλῶς, δὲν προκύπτει ἀνάγκη διορθώσεως τοῦ ἀποτίνων εἰς ἀποτινάσσων.

Εἶναι, τέλος, φανερόν ὅτι διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης παρέχεται ἀρτιωτέρα εἰς ἀμφοτέρω τὰ πλουτάρχεια ταῦτα χωρία εἰκόν, ἡ δὲ ἰδέα τῆς βαθμιαίας μᾶλλον<sup>1</sup>, ἀλλ' ἀδυσωπήτως, παρὰ πᾶσαν ἀντίδρασιν, σταθερᾶς εἰς

1. Ἐνδεικτικὸς περὶ τούτων εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἐκ τῶν Ἑθικῶν πραγματείας, ἐν ᾗ παρατίθεται ἐπίσης ὁ ἀδέσποτος τραγικὸς στίχος: «Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων».

δυστυχίαν μεταβολῆς, ὥς ἐπιβάλλει ταύτην ἀνωτέρα δύναμις, ἀρμόζει περισσότερον εἰς διάνοιαν φιλοσοφοῦσαν, ὥς ἡ τοῦ ἐκ Χαιρωνείας συγγραφέως.

**Κεφ. 13** «αὐτὸς δὲ (sc. Μιθριδάτης), τῆς δλκάδος ἐφ' ἧς ἔπλει μῆτε πρὸς τὴν γῆν εὐπαρακομίστου διὰ μέγεθος ἐν σάλῳ μεγάλῳ καὶ κύματι τυφλῷ παρισταμένης τοῖς κυβερνήταις, πρὸς τε τὴν θάλασσαν ἤδη βαρείας καὶ ὑπεράντλου γενομένης, μετεμβὰς εἰς ληστροικὸν μυοπάρωνα... εἰς τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν ἐξεσώθη».

Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, ὅστις, κατὰ τὸν Α' Μιθριδατικὸν πόλεμον, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου, ἔφευγε πρὸς τὸν Πόντον. Ἡ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔκφρασις «κύμα τυφλόν», μὴ μνημονευομένη ἐν τοῖς κυριωτέροις λεξικοῖς<sup>1</sup>, παρέχει, προδήλως, ἐρμηνευτικὰς δυσχερείας, ὥς δεικνύεται ἐκ τινων τῶν δοθεισῶν κυριωτέρων ἐρμηνειῶν. Οὕτως, ὁ Amyot ἠρμήνευσεν : «en une si impetueuse tourmente», ὁ Doehner : «fluctuumque incertitudine», ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς : «τυφλὴ τρικυμία», ὁ Talbot : «au milieu de ces flots agités», ὁ Perrin : «the waves were so baffling». Ὡς διάφορος ἐρμηνεία παρατίθεται μετὰ δισταγμοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Herwerden (ἐν λ. τυφλός) : «insuperabili?».

Εἶναι φανερόν ὅτι τὰ ἐρμηνεύματα ταῦτα κυρίως ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τῆς δυνατῆς, ἐνταῦθα, σημασίας τῆς λ. τυφλός, ἡμελήθη δὲ μᾶλλον ἢ μετ' αὐτῆς συναπτομένη λ. κύμα. Ἡ παράλληλος, ἐν τούτοις, καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐξέτασις τῆς σημασίας τῶν δύο λέξεων τούτων θὰ πρέπη νὰ ὀδηγήσῃ εἰς εὐτυχέστερον ἀποτέλεσμα.

Αἱ λ. κύημα, κύμα πρέπει νὰ συναφθῶσιν ἑτυμολογικῶς πρὸς τὰ ρ. κυέω, κύω<sup>2</sup>, ἐν τῇ λέξει δὲ κύμα ὑπέκειτο ἀρχικῶς ἡ σημασία ἐν γένει τοῦ οἰδαίνεσθαι<sup>3</sup>, ἐν τοιαύτῃ δὲ σημασίᾳ ἤδη παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλιάδ. Ε 229 κ. ἀλλαχ.) παραδίδεται τὸ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενον ρ. κυμαίνω κ. ἄλλ. Περαιτέρω τὸ παράγωγον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη εἰδικώτερον, ὥς τὸ ρ. κύω, ἐπὶ τῆς οἰδαινομένης

1. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, τόμ. Ζ', στ. 2616 (ἐν λ. τυφλός) μνημονεύονται δύο ἐπιγράμματα τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας (Ζ', 400 καὶ IB', 156), ἔχοντα τὴν ἔκφρασιν, ἐρμηνεύεται δὲ τὸ «τυφλός» διὰ τοῦ «obscurus», ἀναλόγως δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (ν. ἐκδ., ἐν λ. τυφλός II<sub>1</sub>) : «dark, trackless». Ἐν τῷ Λεξικῷ Ἑρμηνευτικῷ τοῦ Γ. ρ. Βερναρδάκη οὐδὲν παρατίθεται.

2. Βλ. É. Boisacq, Dictionnaire Étymologique de la Langue Grec<sup>4</sup>, ἐν λ. κυέω (περὶ τῆς λ. κύμα), Ε. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Α', Μόναχον, 1939, σ. 709 (περὶ ἀμφοτέρων τῶν λέξεων).

3. Εἰδικώτερον περὶ τούτου βλ. Λεξικὸν Liddell and Scott (ν. ἐκδ., ἐν λ. κύμα), ἐνθα ἀναγινώσκονται καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα : «anything swollen (as if pregnant) : hence I. wave...» C. Darling Buck, A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages, Σικάγον, Ἰλλινόϊς, 1949, σ. 40.

δηλονότι, ὡς ἐκ τῆς κυοφορίας, κοιλίας γυναικός, χαρακτηριστικὸν δ' ἐπὶ τούτοις εἶναι τὸ παρ' Εὐσταθίῳ, Φωτίῳ καὶ ἄλλοις φερόμενον περὶ τοῦ κύματος : «τὸ κυόμενον», ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ παρ' Ἑσυχίῳ : «τὸ ἔτι ὃν ἐν τῇ κοιλίᾳ». Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ λ. ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ἐτέθη καὶ ἐπὶ φυτῶν. Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν Θεοφρ. Φ. Ἰστ. Α', 6, 9 (Hort, παρὰ Loeb, τόμ. Α', 1916) αἱ δὲ τῶν σκιλλῶν καὶ τῶν βολβῶν οὐκ ἀφιασιν (sc. ρίζας)· οὐδὲ τῶν σκορόδων καὶ τῶν κρομμύων. ὁλως δέ γε ἐν ταύταις αἱ κατὰ μέσον ἐκ τῆς κεφαλῆς ἠρτημέναι φαίνονται ρίζαι καὶ τρέφονται, τοῦτο δ' ὥσπερ κύμα ἢ καρπός, ὅθεν καὶ οἱ ἐγγεστοκά λεγοντες οὐ κακῶς, ἐνταῦθα δὲ καλῶς ἐρμηνεύεται παρὰ τοῦ Hort : «an embryo or fruit»<sup>1</sup>. Σημειωτέον ὅτι ἀναλόγως φέρονται ἐπὶ φυτῶν τὰ παράγωγα κύημα (αὐτόθι, Γ', 4, 3, Hort, παρὰ Loeb, τόμ. Β', 1916), κύησις (αὐτόθι, Γ', 4, 8. κ. ἄλλαχ.), ἐπίσης δὲ πολλαχοῦ τὸ ρ. κυῶ, οἶον αὐτόθι, Α', 14, 1 κυῆσαι καὶ ἀνθῆσαι (sc. τὰ δένδρα)<sup>2</sup>. Ἀξιοπαρατήρητον, ἐπὶ τούτοις, εἶναι ἡ ἐν μεταφορικῇ ἐκφράσει χρῆσις τοῦ μνημονευθέντος ρ. κυμαίνω παρὰ Πινδάρῳ (Πυθ. Δ', 158) σὸν δ' ἄνθος ἦβας ἄρτι κυμαίνει, ἐνθα τὸ παρὰ Βερναρδάκη, (ἐνθ' ἄνωτ., ἐν λ.) ἐρμήνευμα : «τὸ ἄνθος... ἤρχισε νὰ ἀνοίγῃ (νὰ φουσκώνῃ)», ὁρθότερον δὲ καθ' ἡμᾶς : «...ἤρχισε νὰ φουσκώνῃ, διὰ νὰ ἀνοίξῃ»<sup>3</sup>. Τούτοις παραβλητέα σύνθετα, οἶον τὸ ἀκύμων, φερόμενον παρὰ Μοσχίῳ τῷ Τραγικῷ (8) ἐπὶ μὴ καρποφορούσης γῆς. Φαίνεται, ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν στερεῖται σημασίας τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ οἶδμα, οὔτινος ἐν τῶν παρ' Ἑσυχίῳ ἐρμηνευμάτων εἶναι : «κύμα», παραδίδεται συχνάκις ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐν τῇ ἐκφράσει «οἶδμα θαλάσσης», τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ περὶ τῆς λ. κύμα. Ἡ λέξις δὲ οἶδμα πρέπει ἐτυμολογικῶς νὰ συναφθῇ πρὸς τὰ ρ. οἰδάνω, οἰδάω καὶ οἰδέω, κείμενα ἐπὶ τῆς γνωστῆς σημασίας. Εἶναι δὲ ἀξιόλογον ὅτι τὸ ρ. οἰδέω, κεῖται καὶ ἐπὶ φυτῶν καὶ ἄλλαχοῦ καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἡθ. 734E, Hubert, παρὰ Teubner) ἀλλὰ καὶ τὰ σιτία τὰ πρόσφατα καὶ τὴν ὁπώραν ἅπασαν ὁρῶμεν ἐντεταμένην καὶ οἰδοῦσαν<sup>4</sup>. Πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι καὶ

1. Ἀνάλογα ὑποστηρίζονται περὶ τῆς λ. κύμα παρὰ τοῦ Μ. Στεφανίδου, Ἑρμηνεία καὶ κριτικὴ φυσιογνωστικῶν κειμένων, Ἀθηνᾶ, τόμ. Μ', 1928, σ. 192, ἐπιφέρεται δέ : «τὸ νῦν φούσκωμα, ἢ φουσκοδενδριά».

2. Περὶ τῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι περὶ βλαστήσεως δοξασιῶν βλ. τὸ χρήσιμον βιβλίον : M. R. Cohen, I. E. Drabkin, A Source Book in Greek Science, Νέα Ὑόρκη κλπ., 1948, σ. 450 κ.ἑξ., ἐνθα καὶ σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀρχαίων κειμένων, ἀτυχῶς μόνον ἐν μεταφράσει· ἐπίσης βλ. G. Sarton, A History of Science, Λονδίνον, 1953, σ. 554 κ.ἑξ.

3. Πβ. τὸ νεώτερον ἐν Πόντῳ κυμαίζω, ὅπερ σημαίνει ποιοῦμαι ἀφθονον καρπὸν ἢ βλάστησιν ὕλομανῇ, κατὰ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, βλ. Μ. Στεφανίδην, ἐνθ' ἄνωτ.

4. Οἱ τύποι οἰδάω καὶ οἰδέω φέρονται ἀμφοτέρω παρὰ Πλουτάρχῳ, ὁ πρῶτος σπανιότερον. Περὶ τῶν δύο τύπων παρὰ τῷ συγγραφῇ τούτῳ βλ. Γρ. Βερναρδά-

ἱκαναὶ ἄλλαι λέξεις, ἐτυμολογικῶς ὁμοίως συναπτόμεναι καὶ ἀντίστοιχα, ὡς εἰκός, σημαίνουσαι, μαρτυροῦνται καὶ ἐπὶ φυτῶν, καὶ δὴ καὶ παρὰ μεταγενεστέρων, ὡς ὁ Πλούταρχος, συγγραφέων, οἷον ἀνοιδείω (Νικ. Θηρ. 855), ἀνοιδίσκω (Θεοφρ. Φ. Αἰτ. Δ', 13,7), ἀνοιδῶ (αὐτόθι, Ε', 13,6 ἀνοιδοῦντες πρὸς τὴν βλάστησιν), ἐξοιδῶ (Γεωπον. Γ', 5,6, Beckh, παρὰ Teubner πᾶν φυτὸν πρὶν ἐξοιδῆσαι πρὸς βλάστην), ἐποιδῶ (Θεοφρ. Φ. Ἰστ. Γ', 5,5), κ.ἀλλ.

Ὅμοίως καὶ ἐπὶ φυτῶν παραδίδεται, καὶ δὴ καὶ παρὰ μεταγενεστέροις συγγραφεῦσιν ἡ λ. ὄζος, ἐν ᾗ, ὡς φαίνεται, ὑπόκειται ἡ σημασία τοῦ οἰδαίνεσθαι, καίτοι δὲν δυνάμεθα περὶ αὐτῆς νὰ δείξωμεν τὴν αὐτήν, ἣν ὑποπτεύομεν βεβαίως, ἐτυμολογικὴν συνάφειαν<sup>1</sup>. Χαρακτηριστικὸν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως εἶναι τὸ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Ε', στ. 1750, ἐν λ.) ἀναγινωσκόμενον : «*podus (Gl.) arboris*». Τοιοῦτο δέ τι, εἰ καὶ οὐχὶ ὅλως σαφῶς, προκύπτει ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (Περὶ Νεότ. κ. Γήρ. 3, 468b 24 κ.ἐξ.) ἐντεῦθεν (sc. τοῦ μέσου τοῦ σπέρματος) γὰρ ὁ τε κανλὸς ἐκφύεται καὶ ἡ ῥίζα τῶν φυομένων, ἡ δ' ἀρχὴ τὸ μέσον αὐτῶν ἐστίν. Ἐν τε ταῖς ἐμφυτεῖαις καὶ ταῖς ἀποφυτεῖαις μάλιστα τοῦτο συμβαίνει περὶ τοὺς ὄζους· ἐστὶ γὰρ ἀρχὴ τις ὁ ὄζος τοῦ κλάδου, ἅμα δὲ καὶ μέσον. Σαφέστερον δὲ τοῦτο δηλοῦται ἐξ ὧν διδασκόμεθα ἐκ τοῦ Θεοφράστου (Φ. Ἰστ. Α', 8, 4) ὅλως δὲ καὶ τοῦ στελέχους καὶ τοῦ κλάδου καθ' ὃ ἂν ἐπικόπη ἢ ἐπιτέμῃ τις, ὄζος γίνεται καθαπερανεὶ διαιρῶν τὸ ἐν καὶ ποιῶν ἐτέραν ἀρχήν, καὶ περαιτέρω (αὐτόθι, 5) ὡς γὰρ ὄζος ἐν τοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ὀφθαλμὸς ἐν ἀμπέλῳ καὶ ἐν καλάμῳ γόνυ. Κατὰ ταῦτα, ὁ ὄζος παρ' ἀρχαίοις, τοῦλάχιστον ἀρχικῶς<sup>2</sup>,

κ.η.ν ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ παρασκευασθείσῃ ἐκδόσει τῶν Ἡθικῶν (τόμ. Α', σ. LXXXIII, praef., ἐνθα περὶ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου ἀναγινώσκεται ὁ τ. οἰδῶσαν).

1. Παρὰ Boisacq, ἐνθ' ἀνωτ., ἐν λ. ὄζος παρατίθεται ὁ αἰολ. τύπος ὄσδος, ἐτυμολογεῖται δ' ἡ λέξις ἐκ τῆς \*o-zdo-s, χωρίς, ἐν τούτοις, νὰ νοῆται ἡ ἐτυμολογία αὕτη ὡς ἡ μόνη ὅπωςδήποτε δυνατὴ, παρὰ δὲ Buck-Petersen, (A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives, Σικάγον, Ἰλλινόις, 1944, σ. 744) ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ ζ τῆς λέξεως ταύτης εἶναι «an original *sd* (i. e. *zd*)». Μᾶλλον συγκεκριμένα εἶναι τὰ ἀναγραφόμενα παρὰ Ἰω. Δρ. Σταματάκω, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, Ἀθήναι, 1949, σ. 482 (ὑπόμν. 25) : «ἐν τῇ Ἰων-αττικῇ τὸ ἰαπ. *zd* ἐμφανίζεται ὡς ζ : ἰαπ. \*ozdos : ἑλλ. ὄζος». Φαίνεται βέβαιον ὅτι τοιαύτη ἀρχὴ ὑπόκειται ἐν τῇ λ. ὄζος, τῇ σημαίνουσῃ θεράπων, ἀκόλουθος, ἀλλὰ τὸ πρῶγμα διαφέρει περὶ τῆς λέξεως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σημασίᾳ ἐπὶ φυτῶν, ἥτις καὶ ἐν συνθέσει ὁμοίως ἀπαντᾷ, οἷον ἄνοζος παρὰ Θεοφράστῳ (Φ. Ἰστ. Α', 8, 1), ἄοζος (αὐτόθι. Α', 5, 4) κ.ἀλ.

2. Ὡς φαίνεται, ἡ λέξις ἐσήμανε περαιτέρω τὸ ἐκ τοῦ κόμβου ἐκφυόμενον, οὐχὶ δὲ πάντοτε τὸν κλάδον· βλ. τὰ παρὰ τοῦ Θεοφράστου διδασκόμενα (αὐτόθι, Α', 1, 9) ἀκρεμόνας δὲ τοὺς ἀπὸ τούτου (sc. τοῦ στελέχους) σχιζομένους, οὓς ἐνιοὶ καλοῦσιν ὄζους. κλάδον δέ..., βλ. ὁμοίως Γεωπον. Ι', 77, 2 (Beckh, παρὰ Teubner) καθαριεὶν δὲ τὸ ἐνοφθαλμιζόμενον δένδρον ἀπὸ τῶν ὄζων, τουτέστι τῶν παραφυάδων καὶ τῆς κόμης.

εἶναι ὅ,τι παρ' ἡμῖν ὁ κόμβος ἐπὶ φυτῶν. Ἄλλ' οὗτος, ὥς γνωστόν, εἶναι οἶδημά τι, ἀναπτυσσόμενον ἐπὶ τοῦ φυτοῦ, ὅθεν ἐκφύεται βλάστημά τι, ὁφθαλμός κττ.

Ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ λεχθῶσι τὰ ἀνωτέρω, καθόσον ἡ πρὸς τὸ κῦμα συναπτομένη ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ λ. τυφλὸς εὑρεται ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν λ. ὄζος. Οὕτως, παρὰ Θεοφράστῳ (αὐτόθι, 8, 4) εἰσὶ δὲ τῶν ὄζων οἱ μὲν τυφλοί, οἱ δὲ γόνιμοι. λέγω δὲ τυφλοὺς ἀφ' ὧν μηδεὶς βλαστός. οὗτοι δὲ καὶ φύσει καὶ πηρώσει γίνονται. Τί δὲ σημαίνεται, ἐνταῦθα, διὰ τοῦ ὄζου τυφλοὶ εἶναι, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εὐνόητον. Ἡ ἐρμηνεία, ἐν τούτοις, τῆς ἐκφράσεως ταύτης συνήντησεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (ν. ἐκδ.), δοθέντος ὅτι ἐν αὐτῷ ἐν λ. τυφλὸς II 2 ἀναγινώσκεται : «branches without buds or eyes, Thphr. HP 1. 8. 4», ἐν δὲ λ. ὄζος : «unproductive eyes, mere knots Thphr. HP 1. 8. 4». Τῶν δύο τούτων ἀντιφατικῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, ἐρμηνευμάτων, οὐδέτερον εἶναι ὀρθόν, ἀλλ' εὐλογώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον. Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἔκφρασις «τυφλοὶ ὄζοι» παραδίδεται ἐπὶ ἀναλόγου, προδήλως, σημασίας καὶ ἐν χωρίῳ ἐξ ἄλλης συγγραφῆς τοῦ Θεοφράστου (Φ. Αἰτ. Γ', 5, 1), ὅπερ δὲν εὑρομεν καταλεγόμενον ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἐνταῦθα δέ, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἐπιλεκτέων «φυτευτηρίων», ἐπιφέρεται : «τὸ γὰρ λεῖτον ὥσπερ ὑγιές καὶ ἀπήρωτον τὸ δὲ τραχὺ καὶ ὠζωμένον ἄλλωστε τυφλοῖς ὄζοις ὥσπερ πεπηρωμένον, εἴαν τε ζῶσι τὸ ἐκβεβλαστηκὸς ἐκ τούτων ἀσθενέστερον...». Ὅπως δὲ, δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὄζος τυφλὸς εἶναι οἶδημά τι τοῦ φυτοῦ, ὅπερ δὲν ἔχει εἰσέτι ἀνοίξει (σκάσει) ἢ καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀνοίξῃ (νὰ σκάσῃ) <sup>1</sup>.

Οὐχὶ καθ'αυτὸ ἀντίστοιχος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ βάσιν ὅλως διάφορος παραδίδεται μεταφορικῇ χρῆσις ρημάτων, ἐκ τοῦ τυφλὸς παραγομένων, ἅτινα συνάπτονται μετὰ τῆς λ. ὁφθαλμός, σημαινούσης τὸ γνωστόν τοῦ φυτοῦ οἶδημα, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀμπέλου, οἷον τοῦ ρ. τυφλῷ (Γεωπον. Ε', 9, 7), τοῦ ρ. ἐκτυφλῷ (αὐτόθι, Ε', 22, 1).

Ἰδωμεν νῦν τί πρέπει νὰ νοῆται διὰ τῆς ἐκφράσεως «κῦμα τυφλόν» τοῦ ἡμετέρου χωρίου. Ἐν πρώτοις, οὐδόλως ξενίζει ἡ μεταφορικῇ χρῆσις αὕτη παρὰ Πλουτάρχῳ, δοθέντος ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων παρ' ἀρχαίοις χρήσεων τῆς λ. τυφλός, ἱκαναὶ παραδίδονται καὶ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ, οἷον μετὰ τῶν λ. ἔχνος (Ἡθ. 966D), λίμνη (Σύλλ. 20), τέλμα (Ρωμύλ. 18) κ.ἄλλ. <sup>2</sup>.

1. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῇ λαλουμένῃ, ἐν Χίῳ ἢ λ. βουβός λέγεται περὶ οὗ «δὲν ἦνοιξαν ἀκόμη οἱ κάλυκες», οἷον τὰ τριαντάφυλλα εἶναι ἀκόμη βουβά (βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τόμ. Δ', τευχ. Α', 1953, ἐν λ. βουβός Α6).

2. Περὶ τούτων βλ. τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου ἐν λ. τυφλός, ὡς ἀνωτ., ὁμοίως δὲ τὸ Λεξικὸν Liddell and Scott (ν. ἐκδ.) ἐν λ. τυφλός II, 2.

Ἐφόσον τὰ ἀνωτέρω ἔχουσι καλῶς, κῦμα εἶναι οἶδημα τῆς ἐπιφανείας ὕδατος, κῦμα τυφλὸν δὲ εἶναι τοιοῦτον οἶδημα, ὅπερ δὲν ρήγνυται (δὲν σκάει), εἶναι τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ βουβὸ κῦμα.

Ἡ ἀποψις αὕτη ἐπιρρωννύεται μεγάλως ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων παραδιδομένων περὶ τῆς λ. κολόκυμα. Ἡ λέξις αὕτη ἀναγινώσκεται ἐν Ἀριστοφ. Ἰππ. 692 (Hall, Geldart), ἐπιφέρει δὲ νεώτερος σχολιαστής : «κόλον κῦμα». Σαφέστερον, εἰ καὶ διαφορούμενόν πως, εἶναι τὸ ἐρμῆνευμα παρ' Ἡσυχίου (Schmidt) : «τὸ τυφλὸν κῦμα. οἱ δὲ τὸν σκώληκα καλούμενον, τὸ μακρὸν κῦμα», ἐνθα τὸ μακρὸν κατὰ διόρθωσιν ἀντὶ μικρόν. Ὁμοίως παρ' Εὐσταθίου (ἐνθ' ἀνωτ. 942, 44 κ.ἐξ.) : «μέγα κῦμα... καθ' ἑτέρους τὸ κωφὸν κῦμα». Ἰδιαζόντως δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀποψιν ἀξιόλογον εἶναι τὸ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους χωρίῳ ἐρμῆνευμα παρὰ Σουΐδα (Adler) : «τὸ κωφὸν κῦμα καὶ μὴ ἐπικαχλάζον»<sup>1</sup>, ὥς δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (τόμ. Δ', στ. 1758, ἐν λ. κολόκυμα) κατ' Εὐσταθίου λέγεται, οἱ παλαιοὶ ἐρμηνεύουσιν : «τὸ ἄψοφον καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ ἐξακουομένην ἔχον τὴν ἡχήν». Εἶναι πρόδηλον ὅτι οὕτω νοεῖται τὸ μὴ ρηγνύμενον καὶ μὴ ἡχηρόν, ὅπερ εἶναι «μέγα», «μακρόν», τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ βουβὸ κῦμα<sup>2</sup>. Τί δὲ περαιτέρω ἐν τοῖς πράγμασι σημαίνεται διὰ τῆς λ. κολόκυμα δὲν προκύπτει ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, φαίνεται δὲ εἰς ἡμᾶς οὐχὶ καθόλου ἀκριβὲς τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell and Scott (ν. ἐκδ., ἐν λ.) ἐρμῆνευμα : «large heavy wave before it breaks, swell that is the forerunner of a storm».

Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν εἶναι καρπὸς ἀπηκριβωμένης κατὰ πάντα τῶν πραγμάτων μελέτης προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τῷ λεξικῷ τούτῳ παρατίθεται ἐνταῦθα τὸ παρ' Ἡσυχίου «τυφλὸν κῦμα», νοουμένου ἐμμέσως ὅτι τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ γενικὸν ἐρμῆνευμα τοῦτο, ἄλλως δ' ἐρμηνεύεται ἢ ἐκφρασις αὕτη ἐν αὐτῷ ἐν λ. τυφλός II 2, ὥς ἐλέχθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σ. 348, σημ. 1). Καθ' ἡμᾶς τὸ μέγα κῦμα τοῦτο δὲν ἐκρήγνυται.

1. Τὸ παρ' Εὐσταθίου (ἐνθ' ἀνωτ., 1539, 56) ἀναγινωσκόμενον ἐρμῆνευμα τῆς λ. κολόκυμα : «κωφὸν κῦμα καὶ ἐπικαχλάζον» προφανῶς δὲν ἔχει ὕγιως καὶ πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ, προστιθεμένης τῆς ἀρνήσεως μὴ πρὸ τοῦ ἐπικαχλάζον.

2. Πβ. τὰ ἐν τῇ λαλουμένῃ ξύλα βουβά, ἅτινα, κατὰ τὸν Μ. Στεφανίδην, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 190 κ.ἐξ., ταυτίζονται πρὸς τὰ παρ' Ἡσυχίου (Latte, ἐν λ. ἀλάλητα) «ἀλάλητα ξύλα», εἶναι δὲ ταῦτα τὰ χονδρὰ εἰς τετραέδρους δοκίδας κεκομμένα ξύλα, τὰ ναυπηγικά, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ εἰς «πλάκας» ἐσχισμένα, ἅτινα ἀπορριπτόμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντηχοῦσιν. Τούτοις δὲ ἴσως παραβλητέον τὸ πολλαχού λεγόμενον βουβὸ (τό), ὅπερ ὅμως, κατὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τόμ. Δ', τευχ. Α', Ἀθήναι, 1953, ἐν λ.), εἶναι ἀγνώστου ἐτύμου, σημαίνεται δὲ δι' αὐτοῦ «μακρὰ καὶ παχεῖα ἀκατέργαστος δοκός, χρήσιμος ἰδίᾳ πρὸς ναυπηγίαν». Ὁμοίως πβ. τὸ ἐν τῇ λαλουμένῃ βουβὸ νερό, τό, κατὰ τὸ αὐτὸ Λεξικὸν (ἐν λ. βουβός Α 3), ἄλλως λεγόμενον ἀμίλητο νερό, περὶ οὗ νοεῖται ἀπόλυτος σιγή.

Ἐξ ἄλλου τοῦτο αἴρεται οὐχὶ μόνον πρὸ θυέλλης ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτήν<sup>1</sup>. Χαρακτηριστικὰ δ' ἐπὶ τούτου εἶναι τὰ διδασκόμενα παρὰ τοῦ Εὐσταθίου (ἐνθ' ἄνωτ., 1539,56 κ. ἐξ.): «δ (sc. κολόκυμα) διχῶς γίνεται. ὁπηνίκα τε ἀνέμου λήξαντος, αὐτὸ ἔτι αἴρεται. καὶ ὅτε δὲ ἀνέμων πνευσόντων ὄσσεται κέλευθα».

Διαφωτιστικὰ περὶ τούτων εἶναι τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ, ὅπου ἡ ἔκφρασις «κῦμα τυφλόν». Τὸ κῦμα τοῦτο ἐνταῦθα δὲν εἶναι πρόδρομος θυέλλης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖ ταύτῃ, καθόσον ὀλίγον ἄνωτέρῳ λέγεται περὶ τοῦ Μιθριδάτου ὅτι «καταλαμβάνει (sc. αὐτὸν) χειμῶν πολὺς, ὅφ' οὗ τὰ μὲν ἀφηρηπάγῃ τὰ δ' ἐβυθίσθῃ τῶν σκαφῶν». Εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ τὸ «κύματι τυφλῶ» φέρεται παραλλήλως πρὸς τὸ «σάλῳ μεγάλῳ». Ἐνδεικτικὸν δὲ περὶ τῆς σημασίας τῆς λ. σάλος, ἐνταῦθα, εἶναι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ Βίῳ καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ Πλουτάρχου λεγόμενα, ἥτοι (αὐτόθι, 10) σάλον εἶχεν ἡ θάλασσα κατιόντος ἀκρίτου πνεύματος, (Τίτ. 10 Ziegler) δύναται δὲ καὶ περιδίνῃσι εἶναι τοῦ ἀέρος, ἐλιγμὸν οἶον ἐν πελάγει καὶ παλιρρύμῃν τοῦ σάλου διὰ μέγεθος λαμβάνοντος. Σαφέστερον τὸ πρᾶγμα δηλοῦται ἀλλαχοῦ παρ' ἀρχαίοις. Οὕτως περὶ τοῦ Πολυδώρου ἀναγινώσκεται παρ' Εὐριπίδῃ (Ἑκ. 28 κ. ἐξ.) κεῖμαι δ' ἐπ' ἀκταῖς, ἄλλοτ' ἐν πόντου σάλῳ | πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος, ἐνθα ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ ὅτι διὰ τοῦ «πολλοῖς διαύλοις κυμάτων» ἐρμηνεύεται τὸ «πόντου σάλῳ», ἐπάγεται δὲ «οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἢ τῆς θαλάσσης ταραχή, ἀλλ' ἢ συνεχεῖς κυμάτων στροφαί». Προσθετέον ὅτι τὸ «κῦμα τυφλόν» ἐνταῦθα κεῖται ἐν περιληπτικῇ ἐννοίᾳ. Οὕτω δὲ νῦν νοεῖται καλῶς, διατὶ ἡ ὁλκὰς, ὅφ' ἧς ἐπέβη ὁ Μιθριδάτης, δὲν ἦτο πρὸς τὴν γῆν εὐπαρακόμιστος.

Κατὰ πάντα ταῦτα, διὰ τοῦ «κύματι τυφλῶ» ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ νοοῦνται παλίνδρομα, μεγάλα καὶ μὴ ρηγνύμενα κύματα.

Ἡ σημασία αὕτη φαίνεται, ἐπὶ τούτοις, πρόσφορος πρὸς τὸ ἕτερον, τοῦλάχιστον, τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντων ἐπιγραμμαμάτων, ἐν οἷς παραδίδεται ἡ ἡμετέρα ἔκφρασις, τοῦτο δέ, ἀδήλου ποιητοῦ, ἔχει ὥς ἀκολουθῶς (Πάλατ. Ἀνθολ. IB', 156, Paton, παρὰ Loeb):

Εἰαρινῶ χειμῶνι πανείκελος, ὦ Διόδωρε,  
οὐμὸς ἔρως, ἀσαφεῖ κρινόμενος πελάγει  
καὶ ποτὲ μὲν φαίνεις πολὺν ὑετόν, ἄλλοτε δ' αὖτε  
εὐδῖος, ἄβροά γελῶν δ' ὄμμασιν ἐκκέχυσαι.  
τυφλά δ', ὅπως ναυηγὸς ἐν οἴδατι, κύματα μετρῶν

1. Περὶ τούτου βλ. σημ. Rogers ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ παρασκευασθείσῃ ἐκδόσει τῶν Ἰππέων τοῦ Ἀριστοφάνους, ad loc.

δινεῦμαι, μεγάλῳ χείματι πλαζόμενος.  
 ἀλλά μοι ἢ φιλίας ἔκθεσ σκοπὸν ἢ πάλι μίσους,  
 ὥς εἰδῶ ποτέρῳ κύματι νηχόμεθα.

Προδήλος εἶναι ἡ δι' ὅλου τοῦ ἐπιγράματος χωροῦσα ἀντίθεσις, πρὸς ἣν προσκρούει ἡ παρεχόμενη συνήθης ἐρμηνεία : «σκοτεινὰ κύματα». Περαιτέρω δὲ πρέπει νὰ παρατηρηθῇ διὰ τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας παριστᾶται μᾶλλον ὥς ἄτοπον τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ : «ποτέρῳ κύματι». Εἰδικώτερον πρέπει νὰ τύχῃ προσοχῆς τὸ «δινεῦμαι». Αἱ δυσχερεῖαι αὗται πᾶσαι ἀμβλύνονται τὰ μέγιστα, ἂν μὴ παύωσιν ὅλως ὑφιστάμεναι, ἐὰν ἐρμηνεύσωμεν : «παλίνδρομα μεγάλα καὶ μὴ ρηγνύμενα κύματα». Τὸ «παλίνδρομα» δὲ προσφέρεται ἑξαιρέτως πρὸς τὸ «ποτέρῳ κύματι», ὅπερ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν «φιλίας σκοπὸν ἢ πάλι μίσους».

Τὸ πρῶτον ἐπίγραμμα (αὐτόθι, Ζ', 400) εἶναι τοῦ Σεραπίωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐν αὐτῷ δὲ ἀναγινώσκεται ἡ φράσις :

«ἢ ὅα τις ἦσθα  
 ἔμπορος, ἢ τυφλοῦ κύματος ἰχθυόβολος»,

ἐκ τοῦ «ἰχθυόβολος» δὲ τούτου εἶναι εὖλογον νὰ δεχθῶμεν μετὰ τοῦ W. R. Paton ὅτι διὰ τοῦ «τυφλοῦ κύματος» νοεῖται, κατὰ μεταφοράν, προδήλως, ἡ ἀβεβαία θάλασσα ἐνταῦθα<sup>1</sup>.

**Κεφ. 21** Ἀππιος δὲ Κλώδιος, ὁ πεμφθεὶς πρὸς Τιγράνην... πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ὁδηγῶν κύκλον τινὰ καὶ περιβολὴν ἔχουσαν οὐκ ἀναγκαίαν καὶ πολυήμερον ὁδὸν διὰ τῆς ἄνω χώρας ἀγόμενος...

Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ περὶ τῆς ὁδοῦ προσδιορισμὸς «κύκλον τινὰ καὶ περιβολὴν ἔχουσαν» παρέχει ἐρμηνευτικὰς δυσχερεῖας. Οὕτως, ὁ Doehner φαίνεται συνάπτων τὸ περιβολὴν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸ ἀγόμενος, διὸ καὶ ἐρμηνεύει : «per ambages... circumductus», ὁ Talbot δέχεται ἰδιαιτέραν, τὴν συνήθη δ' εἰς ἑκάτερον τῶν περὶ τῆς ὁδοῦ οὐσιαστικῶν σημασίαν : «un détour et un circuit», ἀναλόγως δὲ ὁ ἡμέτερος Ραγκαβῆς : «ἔχουσαν (sc. ὁδὸν) κύκλους καὶ περιδρομούς». Ἀντιθέτως, ὁ Perrin, εὐρίσκων, ὥς φαίνεται, ταυτόσημα τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά, ἀποδίδει ἀμφότερα ταῦτα διὰ τοῦ «circuitous» (sc. route).

Παράθεσις συνωνύμων οὐσιαστικῶν εἶναι, βεβαίως, οὐχὶ συχνὴ παρ'

1. Βλ. τὴν παρ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν ἔκδοσιν παρὰ Loeb τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας, τόμ. Β', 1925, ad loc. Οἱ μεταφράσαντες παρὰ Budé (τόμ. Ε' τῆς ἐκδόσεως, 1941, ad loc.) ἠερμήνευσαν, οὐχὶ εὐστόχως, καθ' ἡμᾶς : «les flots aveugles».

ἀρχαίοις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀδύνατος<sup>1</sup>. Οὕτως, ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ε' αἰ. π.Χ. ἀναγινώσκεται (IG<sup>3</sup> I 39, 22 κ.ἐξ.) οὔτε τέχνει οὔτε μηχανεὶ οὔδε μιᾷ. Παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ, ὅστις χαρακτηρίζεται διὰ «πλησμονὴν συνωνύμων ἐκφράσεων»<sup>2</sup>, δὲν ἐλλείπουνσι χρήσεις παράλληλοι οὐσιαστικῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι, ἂν ταῦτα δὲν συμπίπτωσιν ὥς πρὸς τὴν σημασίαν ἀπολύτως, τὸ ἐν κεῖται πρὸς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον, περαιτέρω προσδιορισμὸν τῆς σημασίας τοῦ ἄλλου, ἀλλ' οὐχὶ καθαντὸ κατὰ τὸ σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν, οἷον Θησ. 32 πάλαι βαρυνομένους (sc. τοὺς δυνατοὺς) τὸν Θησέα καὶ νομίζοντας ἀρχὴν καὶ βασιλείαν ἀφηρημένον ἐκάστου τῶν κατὰ δῆμον εὐπατριδῶν, ἐνθα τὰ «ἀρχὴν καὶ βασιλείαν» ὁρθῶς, ὡς νομίζομεν, ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ Peggini διὰ τοῦ «royal office», ὁμοίως δ' αὐτόθι 33 διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ μηδένα κακῶς παθεῖν, ἐνθα τὰ δύο οὐσιαστικά ἀποδίδονται εὐστόχως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ «diligent care».

Ἀνάλογός τις χρήσις εὐρίσκεται, καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐνταῦθα Τὸ οὐσ. περιβολὴ δύναται νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντός τι, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν δηλοῦται ἀναγκαίως καὶ τὸ σχῆμα τὸ κυκλικόν, ὡς θὰ προσεδοκᾶτο. Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, σαφῶς δεικνύει χωρίον τοῦ Θουκυδίδου, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ «ὀξείας καὶ γωνιώδους περιβολῆς», ἥτοι (H<sup>1</sup>, 104) τοῦ χωρίου τοῦ περὶ τὸ Κυνὸς σῆμα ὀξεῖαν καὶ γωνιώδη τὴν περιβολὴν ἔχοντος. Ὅθεν, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχήματος τῆς περιβολῆς ἐτέθη τὸ ἕτερον οὐσ. κύκλος. Προδήλως, δὲν εἶναι εὐλόγον νὰ νοηθῇ ὅτι τὸ σχῆμα τῆς «περιβολῆς» ἦτο ὅλως κυκλικόν, καθόσον θὰ ἔπρεπεν ὁ σπεύδων πρὸς τὸν Τιγράνην Κλώδιος, διανύων τὴν ὁδὸν ταύτην, νὰ εὐρεθῇ πάλιν ἐν τῇ ἀφειτηρίᾳ, χωρὶς ποτε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ βασιλέως τούτου τῆς Ἀρμενίας, ὅστις, ὡς σαφῶς ἐντεῦθεν προκύπτει, δὲν εὐρίσκετο ἐν ἐνδιαμέσῳ τινὶ σημείῳ τῆς ὁδοῦ ταύτης. Ἐπομένως, τὸ περὶ τοῦ κύκλου ἀναγινωσκόμενον τινὰ πρέπει νὰ κεῖται ἐπὶ τῆς γνωστῆς, οὐχὶ δὲ σπανίας παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, περιοριστικῆς ἐν συναφείᾳ μετ' ἐπιθέτων σημασίας<sup>3</sup>. Ὅτι δὲ τὸ «τινὰ» συνάπτεται ἐνταῦθα μετ' οὐσιαστικοῦ δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα, δοθέντος ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο, ὡς κεῖται ἐν τῷ χωρίῳ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπίθετον.

Κατὰ πάντα ταῦτα, ἐκ τῶν περὶ τῆς ὁδοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ οὐσια-

1. Περὶ παραθέσεως συνωνύμων οὐσιαστικῶν, ὡς καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου, ὡς ἐπιρρημάτων, ρημάτων καὶ μάλιστα ἐπιθέτων βλ. ἰδίᾳ Ε. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 704.

2. Βλ. Ἰω. Δρ. Σταματάκου, Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, Ἀθῆναι, 1937, σ. 81.

3. Βλ. Πλουτ. Θησ. 34 ἴδιον δὲ τινα καὶ παρηλλαγμένον ὅλως λόγον, τοῦ αὐτοῦ, Κάτ. Νεώτ. 20 καθ' ὁδὸν πολλοῖς κισιν ὑποζυγίοις καὶ σκεύεσι καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας, κ. ἄλλα πολλά.

στικῶν τὸ μὲν πρῶτον δηλοῖ τὸ σχῆμα, τὸ δὲ δεύτερον τὴν θέσιν αὐτῆς. πρέπει δὲ νὰ νοηθῇ ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη, περιβάλλουσά τινα τόπον, ἦτο κυκλοτερῆς πῶς.

**Κεφ. 36.** *Τὰ γὰρ ἐν Ἀρμενίᾳ τρόπαια Πάρθων πλησίον ἐσιῶτα καὶ Τιγρανόκερτα καὶ Νίσιβις καὶ πλοῦτος ἐκ τούτων πολὺς εἰς Ῥώμην κομισθεὶς καὶ τὸ Τιγράνου διάδημα πομπευθὲν αἰχμάλωτον ἐπῆρε Κράσσον ἐπὶ τὴν Ἀσίαν.*

Τὸ οὖσ. πλοῦτος, μεθ' οὗ συνάπτεται τὸ ἐπίθ. πολὺς, ἐκφέρεται ἀναρθρῶς ἐνταῦθα, ἵνα, προδήλως, δηλωθῇ ὅτι τοῦτο λαμβάνεται ἀορίστως<sup>1</sup>. Ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦτο φαίνεται ὑγιῶς ἔχον, καθόσον ἄλλως, τιθεμένου δηλονότι τοῦ ἄρθρου, θὰ ἔπρεπε νὰ νοηθῇ ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐκ τῶν μερῶν τούτων πλοῦτος, ὅστις ἦτο πολὺς, ἐκομίσθη εἰς Ῥώμην, τοῦτο δὲ εἶναι ἀσφαλῶς ἄτοπον.

Ἀλλὰ τὸ ἐπίθ. πολὺς δύναται νὰ συναφθῇ καὶ ἄλλως. Εἶναι προφανὲς ἡ μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων τοῦ ρήματος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς προσδιορισμοὺς αὐτῶν, ἀντιστοιχία, τοῦτο δὲ μάλιστα ἀληθεύει περὶ τῶν δύο τελευταίων τούτων ὑποκειμένων. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τούτων προσδιορίζεται διὰ τῆς μετ. πομπευθέν, εἰς ἣν ἐπιρρηματικόν, κατὰ τὴν γνωστὴν συνήθη σύνταξιν, κατηγορούμενον εἶναι ἡ λ. αἰχμάλωτον. Ἀντιστοιχῶς δὲ εἰς τὴν προσδιορίζουσαν τὸ πλοῦτος μετ. κομισθεὶς ὅμοιος κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς εἶναι τὸ πολὺς. Τούτων οὕτως ἔχόντων, ἡ ἀναρθρὸς ἐκφορὰ τοῦ πλοῦτος φαίνεται παρέχουσα πράγματα ἐν τῷ λόγῳ. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἄρθρου ὁ λόγος ὁμαλύνεται ἐνταῦθα, ἀποκαθιστᾶται δὲ πλήρως ἡ τοσοῦτον παρὰ Πλουτάρχῳ συνήθης ἀντιστοιχία αὕτη<sup>2</sup>. Οὐχ ἦτον ἱκανοποιητικόν, ἐξ ἄλλου, γίνεται τὸ νόημα, καθόσον δηλοῦται ὅτι ὁ ἐκ τῶν μερῶν τούτων πλοῦτος ἐκομίσθη εἰς τὴν Ῥώμην «πολὺς», ἥτοι εἰς μεγάλας ποσότητας, ἀλλὰ προφανῶς οὐχὶ καὶ ὁλόκληρος. Ἐπομένως ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου πρὸ τοῦ ὄν. πλοῦτος εὐρί-

1. Περὶ τῆς παραλείψεως τοῦ ἄρθρου βλ. τὰ γενικώτερα κλασσικὰ ἔργα Kühner-Gerth, Grammatik, μέρ. Α', σ. 598 κ.ἐξ., E. Schwyzer, Griechische Grammatik, τόμ. Β', Μόναχον, 1950, σ. 19 (ἐνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία) κ.ἐξ. Βλ. ἐπίσης τὴν εἰδικωτέραν ἑλληνικὴν πραγματείαν, καὶ δὴ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡμετέραν περίπτωσιν, τοῦ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, Περὶ τοῦ Ἀρθρου, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΛΔ', 1922, σ. 224.

2. Σημειωτέον ὅτι χρῆσις, ὡς ἡ ἀνωτέρω, τοῦ συνδέσμου καὶ εἶναι κοινοτάτη ἐν τῷ μεθ' Ὁμηρον ἀρχαίῳ λόγῳ, βλ. J. D. Denniston, The Greek Particles, Ὁξφόρδη, 1954, σ. 324. Ἀρρυθμίαι δέ, ὡς ἡ ἀνωτέρω, δὲν σημειοῦνται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, καίτοι ἀνωμαλίας καὶ εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἀναφερόμεναι, παρατίθενται πολλαὶ καὶ λεπτομερῶς ἐν αὐτῷ. Πρέπει, ἐν τούτοις, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἔργον δὲν ἐκτείνεται πέρα τῶν κλασσικῶν χρόνων.

σκεται προσφυῶς ἔχουσα κατ' ἀμφοτέρω, τὴν σύνταξιν δηλονότι καὶ τὸ νόημα. Πρὸς τούτοις, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἔκπτωσις αὕτη τοῦ ἄρθρου παλαιογραφικῶς δὲν εἶναι δυσεξήγητος. "Οθεν, ὑποστηρίζεται ἡ μικρὰ αὕτη ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἔνθ' ἀναγνωστέον : «καὶ (ὁ) πλοῦτος ἐκ τούτων πολὺς εἰς Ῥώμην κομισθεὶς».